

B O B B E J A A N S

K L O O F *Kevin van Vliet*

2023 Prometheus Amsterdam

© 2023 Kevin van Vliet

Omslagbeeld en -ontwerp Zigmunds Lapsa

Foto auteur Bram Lammers

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 5227 7

Voor Jeroen

*B*oven de Middellandse Zee, maandag 21 augustus. Toen ik nog jong was gingen we eens met het vliegtuig op vakantie. De reis naar het Griekse eiland waarvan de naam me is ontschoten was onvergetelijk. Vlak voor vertrek dook in huis allerlei gevaar op. Documenten van levensbelang konden spoorloos verdwijnen, cijfersloten zouden (eenmaal dicht) nooit meer opengaan, wie niet oplette pakte kleding van een verkeerde stapel, et cetera. In de woonkamer kwamen twee koffers te liggen die in het voorbijgaan steeds verder gevuld werden. Mij werd verboden om ook maar in de buurt van deze koffers te komen en van mijn moeder mocht ik een stripboek uitzoeken bij de sigarenwinkel. Ik was dolblij, want nu hoefden we niet naar de bieb, waar het kinderhatende, alle leespret verziende molenpaard dat er de dienst uitmaakte mij weer zou beschuldigen van een of ander stompzinnig vandalistisch vergrijp.

In de avonduren raakte het huis doortrokken van een magie die ik kende van nieuwjaarsvieringen; beneden klonk gedempt geruzie van mijn ouders, het licht op de overloop

bleef aan en steeds kwam mijn moeder met gewelddadiger stappen de trap op en weer af lopen.

Er moet op het laatste moment een gatewijziging hebben plaatsgevonden want op de luchthaven sloeg een ongeken- de paniek toe. Ik kan me het verwarde geschreeuw van mijn moeder nog goed voor de geest halen. Er was om de haver- klap iets kwijt en ik mocht niks zeggen, en ook niet naar de wc, want dan zouden we te laat bij het vliegtuig aankomen. Voor de incheckbalie kon ik het niet langer houden en liet ik alles lopen. De koffers moesten open en ten overstaan van een rij wachtenden moest ik een schone broek zien aan te trekken. Nadat de douanier een met cadeaupapier geca- moufleerde heggenschaar uit de handbagage van mijn moe- der viste (mijn vader zou op ons vakantieadres verjaren) hebben mijn ouders lang niet tegen elkaar gesproken en mocht ik eindelijk beginnen te lezen in mijn stripboek, over Oehoeroe de Bosjesman. Oehoeroe raakte zijn familie kwijt op de savanne en volgde de mieren om water te vin- den.

De vakantie brachten we door aan het chloorzwembad bij ons appartementenhotel. Er waren geen andere kinde- ren om mee te spelen. Achter een hek, aan een touw, graas- de een geit die ik rotte pruimen voerde. De pruimen kwa- men kort na inname pruttelend aan de achterkant weer naar buiten.

's Avonds dronk ik cola op het balkon. Als mijn moeder niet keek, goot mijn vader er anijsdrank in. Ik sliep heerlijk.

In een opwelling huurden mijn ouders een auto. We re- den de bergen in, waar, op een herderspad, een tegenligger

ons de doorgang blokkeerde. Mijn vader moest de reeds afgelegde weg weer helemaal terugrijden, maar nu achteruit en aan de hand van tegenstrijdige instructies van mijn moeder. Daar werd besloten dat we de volgende zomer gewoon weer naar Zeeland zouden gaan.

O, de romantiek van luchthavens. Doorleefd sanitair, een fatsoenlijk krantenaanbod, uniformen, de mens met bestemming. Ik reis eersteklas omdat de tweede overvol was. Ik heb niet hoeven bijbetalen. De purser – karikaturaal homoseksueel – houdt de sfeer er goed in en blijft op verzoek bijschenken.

Ik zie de kust van Noord-Afrika liggen.

*K*aapstad, donderdag 24 augustus. Het paradijs bestaat en is verrassend bereikbaar. Ik begrijp wel waarom die VOC-jongens niet meer terug naar Holland wilden. Ik word gewekt door vogels en de geur van kruidige bloemen. Bij een bepaalde windrichting ruik ik het zout van de zee en hoor ik de meeuwen kriesen, en als het badkamer-raam openstaat, en ik licht hurk, kan ik vanuit de douche-cabine de top van de Tafelberg zien. Gisteren viel over de randen een dikke mist. De wind kwam met machtig gegons de hellingen af rollen.

Het is winter onder de evenaar, maar die is vooralsnog zachter en droger dan een gemiddelde herfst in Nederland. Ik draag een speciaal voor mijn reis aangeschaft linnen kostuum – de bovenste twee knopen van mijn overhemd los – en voel me vederlicht.

Ik verblijf op het erf van een weduwnaar die het liefst helemaal met rust gelaten zou worden maar geen pensioen krijgt en door de verhuur van zijn tuinhuis toch nog wat inkomen heeft. Zijn naam is Earl en door lang geleden opgelopen hoofdletsel is hij het gevoel in zijn linkerarm en

zijn reukvermogen kwijtgeraakt, waardoor hij op gezette tijden (je kunt de klok erop gelijkzetten) komt vragen of de gasfles onder het aanrecht wel goed is dichtgedraaid – overigens altijd aangekondigd en nooit zonder te informeren of het wel uitkomt. Hij heeft me nog niet gevraagd waarom ik hier ben, wat me doet vermoeden dat in dit land nog beleefdheidsclausules bestaan. Innerlijke beschaving. Niemand lijkt zich met andermans zaken te bemoeien en er kan altijd wel een lachje vanaf. Zou het het klimaat zijn, dat van Nederlanders zo'n schofterig barbarendvolk maakt dat precies weet hoe een ander zijn leven moet leven? Het heeft misschien wel iets te maken met een gebrek aan ruimte. Hier is ruimte zat.

Vanmiddag kocht ik in een antiquariaat een boek over de kolonisatie van de Kaap. Ik lees over de Slag om Muizenberg, een kleine maar belangrijke militaire aangelegenheid in de geschiedenis van het schiereiland, en zit als op een ansichtkaart in een op een straathoek gelegen café, aan de raamkant. Het is een komen en gaan van jonge mensen, smaakvol gekleed. Ik schat dat de mode hier twee tot zes seizoenen achterloopt op de Europese. Iedereen kent elkaar, maar wat ze precies komen doen wordt me niet helemaal duidelijk. Ze arriveren een voor een, bestellen limonade of thee, en gaan dan twee aan twee zitten, en na een gesprek van hooguit vijf minuten staat een van de twee op zonder afscheid te nemen en zonder geld achter te laten, als in een tv-soap.

Ik raak aan de praat met een Canadese die hier verzeild is geraakt op weg van Sint-Helena naar Engeland. Het jacht

dat ze charterde kwam in een storm terecht, waarop ze het met de eigenaar aan de stok kreeg over de te varen koers, ze haar contract voor zijn ogen verscheurde (het lijkt me sterk, maar vooruit) en alleen in Kaapstad achterbleef. Ze verdient nu wat geld met modellenwerk voor kledingcatalogi. 'It's basically prostitution,' zegt ze daarover, 'but rather a whore on land than a bitch at sea.'

Terwijl ze ongevraagd haar levenswandel reconstrueert raak ik afgeleid door een wat oudere jongen die, aan een tafel achter haar, in een groot notitieblok schrijft. Hij heeft iets stoers, met z'n truckersjack, voorgescheurde broek en sleetse gypjes, maar krijgt zodra hij naar de serveerster glimlacht wat dommigs, omdat zijn ogen naar binnen trekken en de spleet tussen zijn voortanden zichtbaar wordt.

De mannen hier, het is me al eerder opgevallen, hebben nog iets mannelijks. Ze lopen er niet bij zoals in Amsterdam, ontbost en aangeharkt; ze lijken gevormd door een leven dat zich buiten de deur afspeelt, en dan bedoel ik niet voor een spiegelwand in een krachthonk. Deze jongen heeft ook beslist iets mannelijks maar oogt tegelijkertijd erg gevoelig en zelfs een beetje tragisch, alsof hij een geheim met zich meedraagt. Ik vermoed dat hij een schrijver is – waarschijnlijk een romantisch dichter, gezien de dag en het tijdstip, en de lange onderbrekingen waarin hij over zijn kin wrijft. Hij is vast het type dat zich het liefst met alleenstaande jonge vrouwen omringt omdat zij hem willen begrijpen en naar hem willen luisteren. Als hij schrijft, slaan zij een jas om hun schouders en bladeren ze door een boek met een mooi omslag zonder echt te lezen. Het kan haast

niet anders of deze jongen schrijft gedichten waarin het herfst is en waarin keien door de branding rollen. Zijn diepste zielenroerselen durft hij natuurlijk niet op papier te zetten en daarom zullen zijn gedichten nooit uitgegeven worden, en slechts voorgedragen in een kleine kring van jonge mensen die erg van cultuur houden, zolang er maar niet al te aandachtig geluisterd hoeft te worden.

Zodra de Canadese haar monoloog onderbreekt voor een rookpauze maak ik dat ik wegkom.

Op de weg terug probeer ik me een voorstelling te maken van de jongen zonder kleding. Ik zie hem zitten op een atelierkruk in een oude fabriekshal/een tekenlokaal in de nok van een lyceum. Het is veel te koud voor naaktloperij maar voor de kunst moet je wat over hebben. Over zijn gezicht valt een dunne streep zonlicht. Zijn ene voet staat aan de grond, met de andere zet hij zich af tegen het metaal van de voetsteun. Hij draagt een witte onderbroek met pijpjes. De rek is eruit. Zou hij flink geschapen zijn, alsof hem een anker is voorgebonden?

*K*aapstad, vrijdag 25 augustus. Nu ik hier ben weet ik het zeker: Amsterdam is in die elfenhalf jaar dat ik er woon een ziellose stad geworden. De toeristen vormen het probleem niet, die komen wel maar gaan ook weer; het is de lokale bevolking – de jongens en meisjes van buitenaf, met hun aangeleerde accentjes en peperdure kleertjes, en hun minachting voor alles en iedereen ten oosten van Utrecht en ten zuiden van de Rijn, terwijl dit vuilnis in de hoofdstad gewoon hetzelfde kleinburgerlijke leven optuigt dat het denkt achter zich te hebben gelaten. Ook zij schaffen op den duur een hond of kat aan (het arme beest zal op een dag worden achtergelaten in een plastic zak in het bos), sluiten een hypotheek af (driekwart miljoen voor twintig vierkante meter, ‘maar dan woon je wel in Amsterdam’) en nemen twee kinderen, of erger nog, één. Alleen een algehele militaire dienstplicht – het oproepmoment al vroeg in de pubertijd – kan ons nog voor deze lichtung behoeden.

Soms zie/hoor/ruik ik het nog. De straatjunks, de cellist, het vogelvrouwtje, de geur van warme stroopwafels en rotte vis.

Ik zit weer aan het caféraam. Het is buiten gaan miezeren en ik zie een vrouw over straat sloffen, van vuilnisbak naar vuilnisbak. Ze houdt een zeil om haar schouders. Het is afvaldag. Alle klike's staan aan de weg en de daklozen zijn aan het foerageren geslagen. Naast een verkeerslicht blijft de vrouw staan. Uit een plunjezak die ze met een koord achter zich aan sleept haalt ze een paar sokken (hopelijk droog) en ze begint zich om te kleden, en zich te wassen met tissues. Ze staat daar maar, midden op straat. Wie voorbijloopt passeert haar met een boog, met de doelmatigheid waarmee men over een stuk verpakkingskarton stapt. Dan verschijnt een man, als door iets hogers gezonden. Hij snelt de weg over met een volle boodschappentas, die hij in z'n geheel aan haar overhandigt. De vrouw kijkt verdwaasd om zich heen, graait evaluerend door de tas, en lijkt de man dan om geld te vragen, dat hij haar geeft. Op het Rokin zou ze zijn uitgescholden en had ze alles direct weer moeten inleveren.

Mensen maken de stad, maar ze breken 'm net zo makkelijk weer af.

Ik overwinterde eens in Barcelona, waar de afbraak gaande was maar nog niet voltooid. Ik verbleef in een hostel, gevestigd in een oud pand met in de entree een jugendstilkooilift die permanent buiten gebruik was. De huiskamer was een instuif van Spaanse hippies, Duitse nomadegezinnen en hoogopgeleide verslaafden. Zat je rond middernacht in de keuken te kaarten, verscheen er plots een uitzinnige Chinees met een felgeel brouwsel in een weckfles, dat hij bij wijze van kennismaking uitschonk in mokken. De sub-

stantie moet gezien het suikergehalte een soort likeur zijn geweest en kwam er binnen een uur van achteren uit als water uit een geknakte tuinslang.

Het meubilair bestond uit een Nigeriaan die drie keer per dag kip stond te verschroeien onder een uitgeschakelde afzuigkap (hij wilde 'business man' worden), een vriendelijke acrobaat uit Colombia (hij droeg een groot litteken op zijn schouder, overgehouden aan een circusnummer met een onheilspellende naam), een Kazachs stelletje dat in alle toonaarden zweeg totdat de kamerdeur dichtging (daarop begon zij te gillen en met huisraad te gooien), en een Indiase twintiger die alleen maar wilde neuken. Dat kon je zien in z'n ogen. Voor iedere jonge vrouw die het hostel binnenstapte ging hij uitgebreid staan koken en begripvol zitten luisteren.

Geiler nog was een meisje uit Liverpool, een van de vele afvoerputjes van het Verenigd Koninkrijk. Ze greep ieder gesprek met een vreemde aan om het gegeven te bagatelliseren dat haar vriend, een matroos On Her Majesty's Service, met een ander meisje op een schip verbleef. In het holst van de nacht was ik gewekt door gekrijs. Ik dacht aan een steekpartij op straat, maar luisterde aandachtig en hoorde in de kamer naast mij zacht heen-en-weergeschuif van inboedel, en ik begreep: de wraak van Liverpool was koud opgediend.

De vreemdste kostganger was een afgekickte junk uit Nepal. Hij was te vondeling gelegd in een doos en zodoende kasteloos. Hij kwam van goeden huize, constateerde hij op basis van zijn achternaam, die om een volstrekt ondui-

delijke reden bij hem bekend was. Hij vergeleek zichzelf met Mozes, waarbij ik aantekende dat Mozes juist van lage komaf was geweest en was opgegroeid in een paleis, maar dat wilde er niet in.

Hoe het ook zij, de heroïne was verruild voor verdraagzaamheid en de Nepalees verkondigde het woord van de universele liefde met het toontje dat ik ken van ex-rokers. In de gemeenschappelijke woonkamer ging hij dan in de lotushouding eindeloos zitten te oreren en hij wist met z'n gezwatel een aardig publiek op de been te brengen.

Op een dag verdween de Nepalees, om bladeren van een medicinale plant te roken op een adres buiten de stad. Ik heb nooit meer iets van hem vernomen. Eens zal hij blootsvoets terugkeren met een oneffen baard, een slecht gebit en twee stenen tafelen vol hallucinante wijsheid. Achter hem zal een lam of geitenbokje lopen.

*E*nkele kilometers buiten Houmoed, zondag 27 augustus. Ik ben hier voor een bezoek aan het dorp waar tot voor kort de zus van mijn vader woonde. Ze trouwde nog voor mijn geboorte met een Zuid-Afrikaan en emigreerde voorgoed. Ik zag haar voor het eerst en voor het laatst op de uitvaart van opa. Ik moet een jaar of vijf, zes zijn geweest. Ze was een lichtpuntje tussen de dassen en de steunkousen. Tijdens de dienst mocht ik naast haar zitten en hield ze m'n hand vast. Ze droeg een armband van kleurrijk beschilderde houten ringen. Na afloop van de dienst beloofde ze dat ik, als ik wat ouder was, mocht komen logeren.

Ik vergat het bestaan van deze vrouw tot ik – ongeveer een maand geleden – via een haperende telefoonverbinding van een notaris vernam dat zij en mijn oom een ravijn in gereden waren. De man stelde voor om langs te komen op zijn kantoor. Mijn tante heeft me een kist nagelaten. Over de grootte en de inhoud kon hij niets loslaten. Diezelfde middag boekte ik een vliegticket. Zolang ik me kan herinneren heb ik gewacht op avontuur, een weg uit de verve-

ling, maar nooit kon ik de moeite opbrengen om er op eigen beweging op uit te gaan. Als ik nu niets doe, gebeurt er nooit wat.

Mijn reis naar de binnenlanden van Zuid-Afrika begon vanochtend vroeg bij de autoverhuur. Ik ben op tijd, wat wil zeggen: iets aan de vroege kant, maar de vorige huurder komt pas omstreeks tien uur aankachelen, waarna de auto nog vanbinnen en -buiten geïnspecteerd moet worden. Alles op z'n janboerenfluitjes. Het zijn aardige lui hoor, die Afrikanen, maar Christus te ezel, wat gaat alles hier langzaam.

Pas tegen drieën verlaat ik Kaapstad. Ik zal niet voor het donker aankomen.

Ik rijd in het voordeligste model dat ze me konden bieden, een hoekig autootje met ronde koplampen. Leuk retro, maar met de nodige gebreken. Zo gaat het portierhendel alleen met schoksgewijze rukjes open en dicht door hard te smijten, en de zijruiten moet je met een vlakke palm begeleiden zodat ze niet overdwers klem komen te zitten achter de losgeraakte afdichtstrips. De handrem kun je zelfs rijdend aantrekken, er gebeurt niets.

De toestand op de weg is volslagen krankzinnig. Stoplichten worden structureel genegeerd, taxibussen snijden je zonder enige vorm van aankondiging de pas af, en er bestaat geen overeenstemming over de aan te houden snelheid. En men rijdt links, een overblijfsel van Britse overheersing.

Ter hoogte van de townships wordt het pas echt zweten. Het asfalt ligt bezaaid met losgereden gruis, repen autoband

en fastfooddozen. Op de vluchtstrook slaan kinderen met stokken op hoornvee; om de voetgangersbruggen zijn kooien bevestigd die je doen afvragen welke gruwelen zich hier hebben voltrokken. Remsporen laten precies genoeg aan de verbeelding over. Mijn handen zijn nat van het zweet en mijn schouders verkramppt.

Met moeite (dit wrak heeft ook geen stuurbevestiging) weet ik om de slaggen in het wegdek te slalommen. Ik kan nog net op tijd van rijbaan wisselen wanneer een halve schoolklas de snelweg over begint te huppelen.

Buiten Kaapstad wordt het landschap leger. Gebergte verrijst. Om de toppen te kunnen zien moet ik m'n kin op het stuur leggen. In uitgesleten nerven glinsteren watervallen. De zenuwen kalmeren.

De weg slingert omhoog, waar een dichte mist wacht. Tot drie keer toe doemt vlak voor me het licht van hoge koplampen op, waarna een vrachtwagen voorbijdendert met het geweld van een goederentrein. In de vangrails ontbreken stroken ter breedte van een personenwagen. Zijn mijn tante en oom hier hun dood tegemoet gevallen?

Ik denk waterspuwers te zien. Het zijn bavieren. Immense beesten. Ze zitten roerloos op de vangrail.

Na een halfuur zet de daling in. Ik zak de mist uit en voor mij opent zich een eenzame vlakke.

Het reservelampje brandt en er is geen pompstation te bekennen. De zon staat al laag. M'n oogleden zijn moe. In de schemer verschijnen spoken. Ik vind een wegwinkel en stop. Gesloten. Het enige teken van leven staart me vanuit

de vensterbanken aan: bleke poppen in doopgewaden, genoeg om een bescheiden speelgoedwinkel mee te vullen. Er wordt jam en koek verkocht.

Achter, op de binnenplaats, ook al geen ziel te bekennen. Ik roep, maar niet te hard – voor het geval het erf bewaakt wordt door honden. Een vrouw met lila haar komt aansjokken op badslippers, gevolgd door een teckel, van achteren vastgebonden in een roltuigje dat over het zand stuitert. De winkel is gesloten, bevestigt de vrouw in ontoereikend Engels. Haar gastenverblijven zijn nog beschikbaar. ‘If you don’t mind the dust.’ Zo wel, dan kan ze Tania wel halen (de schoonmaakster, vermoed ik), die slaapt vast nog niet. Het is niet nodig, zeg ik uit beleefdheid, en ik word naar mijn vertrek geleid, dat qua hygiëne niet onderdoet voor een barak op een recreatiepark in de Limburgs bossen. Binnen hangt de lucht van stront in een vochtige badkamer. De ramen willen niet open.

Matras te zacht, hoofdkussen te hard. Ik ben stroef van het vuil maar ik slaap.

In de vroege is een terreur aan boerderijclichés op de binnenplaats neergedaald. Ruitpatronen, gefiguurzaagde kippen, tegelwijsheden. Het ontbijt wordt geserveerd in rood emaille, op picknicktafels die ontworpen moeten zijn door middelbare scholieren, tijdens een strafuur of op een zeer speciale school. Vanuit de keuken, van de veranda afgescheiden met een laken en wasknijpers, wordt geschreeuwd en pluimvee naar buiten geworpen.

De pot schaft een half warme schep roerei, twee plakken

kaas, een lederachtig stuk vlees en gehakt met rozijnen. Ik krijg het weg met water.

De eigenaresse – laat ik haar Bella noemen – heeft m'n tank laten bijvullen door een van de knechten van haar echtgenoot, die van beroep schapenboer is. Bella en haar man zijn de laatsten hier in de regio. De boeren zijn gevlucht voor de droogte, die nu al zes jaar voortduurt. Toen Bella nog jong was lagen de honden 's zomers naar vliegen te happen. 'Elke ochtend werd de stoep bewaterd en één keer per week werd-ie ingesmeerd met karnemelk. Dan zwermde het van de vliegen.'

Er is geen insect te bekennen. Het wachten is op een wolkbreuk. Ze kunnen slechts bidden en hopen.